

DOI: 10.22620/agrisci.2011.06.023

ЧЕСТОТА НА ПРОЯВЯВАНЕ НА РАЗЛИЧНИТЕ ТИПОВЕ ОКРАСКА В ПОПУЛАЦИЯТА
НА КАРАКАЧАНСКОТО КУЧЕ
FREQUENCY OF EXPRESSION OF THE DIFFERENT TYPES OF COLORATION
IN THE KARAKACHAN DOG POPULATION

Атанас Вучков¹, Атила Седефчев², Сидер Седефчев²
Atanas Vuchkov¹, Atila Sedefchev², Sider Sedefchev²

¹Аграрен университет – Пловдив

²Международна асоциация “Каракачанско куче”

¹Agricultural University – Plovdiv

²International Karakachan Dog Association

E-mail: a_vu@abv.bg

Резюме

Каракачанското куче е една от най-старите породи кучета в Европа. Типичен молос, създадено е за охрана на стада и имущество. Не се колебае да се противопостави на вълк или мечка, за да защити собственика си в случай на опасност.

Предците на Каракачанското куче се оформят в началото на третото хилядолетие преди новата ера. Каракачанското куче произлиза от кучетата на древните траки - най-старите жители на Балканския полуостров. Името на породата идва от каракачаните. Благодарение на техните консервативни традиции в развъждането на селскостопански животни са съхранени едни от най-старите породи селскостопански животни в Европа – Каракачанската овца, Каракачанския кон и Каракачанското куче. Като автохтонна порода при Каракачанското куче се срещат вариации в окраската на тялото. Цветът на космената покривка е дву- или трицветен, на петна. Най-разпространените окраски са ясно обособени тъмни петна на бял фон или бели петна на тъмен фон. Оцветяването на тъмните петна може да бъде черно, сиво или рижо. Може да се срещнат тигров и чапрачен цвят.

Abstract

The *Karakachan* dog is one of the oldest breeds in Europe. It is a typical *Mollos*, created for guarding its owner's flock and property; it does not hesitate to fight wolves or bears to defend its owner and his family in case of danger. Its ancestors started forming as early as the third millennium BC. The *Karakachan* dog is a descendant of the dogs of the Thracians, the oldest inhabitants of the Balkan peninsula. The dog is named after the *Karakachans*. Due to their conservative stock-breeding traditions, they managed to preserve some of the oldest breeds of domestic animals in Europe - the *Karakachan* sheep, the *Karakachan* horse, and, of course, the *Karakachan* dog. Being an autothonous breed, a variety of coat coloration can be observed in the *Karakachan* dog. The hair is two- or tri-coloured, with spots. Clearly defined dark spots on a white background or big white spots on a dark background are the most frequent. The pigmentation of the dark spots can be black, grey or rufous. Besides *tiger* and *chaprac* color of the coat can also be found.

Ключови думи: Каракачанско куче, автохтонна порода, окраска.

Key words: *Karakachan* dog, autothonous breed, coloration.

ВЪВЕДЕНИЕ

Каракачанското куче е автохтонна порода, при която селекцията е водена основно на базата работни качества със значителното влияние на естествения отбор. Поради това се наблюдава голямо разнообразие при оцветяването на космената покривка на тялото.

В достъпната за нас литература липсват достатъчно пълни проучвания върху оцветяването на

космената покривка при Каракачанското куче. Авторите, изследвали различни признаци при тази порода, са правели описателна характеристика на различните окраски, но не са посочвали точни данни за честотата на проявяване на един или друг тип оцветяване в популацията (Динчев, 2001; Peters, 1938; Sedefchev and Sedefchev, 2007).

Целта на настоящото изследване е да се проучат типовете оцветяване на космената покривка при Каракачанското куче и да се определи честотата на проявяване на отделните окраски в изследваната популация.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

За нуждите на проучването беше използван племенният регистър на Международната асоциация „Каракачанско куче“ (МАКК), както и прилежащия ѝ архив. Също така е използван и архивът на няколко регистрирани развъдника към МАКК. Беше изготвена база данни от началото на контролиране на популацията (1990 г.) до 2006 г. Чрез описателния метод са обследвани 719 полови зрели – над 1,5-годишна възраст, чистопородни екземпляра от породата Каракачанско куче.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Най-широко използваните имена от българския народ, с които са наричали каракачанските кучета от миналото до днес, са свързани с описание на цвета на космената покривка. Това подсказва до известна степен разпространението на различните типове окраски сред популацията на чистопородните Каракачански кучета. И днес най-широко разпространеното име е „Шаро“ и производните от него за шарени кучета, при които на преобладаващо бял фон са разпределени тъмни петна. Широко разпространено е и името „Караман“. Етимологията на думата (кара – тур. кара – черен; ман – тур. man – основен, преобладаващ) подсказва, че именно такъв тип окраска е била разпространена сред популацията каракачански кучета още далече в миналото. С такова име са наричани кучетата с преобладаващ черен цвят на космената покривка. Често срещано е името „Гривчо“ и производните му Грива, Гриве, Гриво. Обикновено така са наричани, наричат се и днес, кучетата с преобладаващ тъмен цвят и с пояс от бяла козина около шията, с бели петна в областта

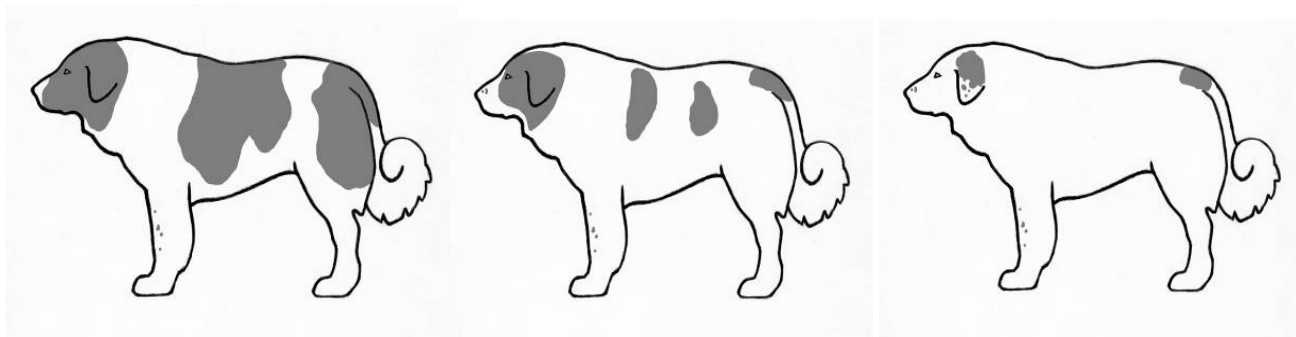
на гърдите, долната част на крайниците и на върха на опашката. По-рядко срещано е името „Мурджо“ и производното му Мурга, Мура и т.н. Така обикновено овчарите са наричали кучето с тъмна лицева част на главата, при сиво или жълто-червено оцветяване на преобладаващите петна.

В направеното проучване не се наблюдаваха Каракачански кучета с едноцветна окраска – чисто бели или изцяло пигментирани. При всички изследвани животни (100%) окраската е представена от пигментирани в различен цветен нюанс петна и непигментирани, бели петна в различно съотношение между тях.

В зависимост от разпределението на пигментираните участъци по космената покривка на тялото и тяхната големина спрямо белите, непигментирани участъци оцветяването на космената покривка при Каракачанското куче може да се раздели на два основни типа.

I-ви тип. По-голямата част от космената покривка на тялото е непигментирана. Преобладаващият цвят е белият. Този тип оцветяване се среща при 420 броя от Каракачанските кучета, включени в изследването, или при 58,4% от изследваната популация. Такива кучета се определят като „шарени“ (фиг. 1), като пигментираните петна са разположени по тялото, без да се наблюдава определена зависимост в разпределението в определени части на тялото, с изключение на главата и корена на опашката. Това са области, които най-трудно се обхващат от зони на депигментация. Подобни данни посочват Мычко и Беленкий (1998) при Средноазиатската овчарка.

II-ри тип. По-голямата част от космената покривка на тялото е пигментирана. Такива кучета се наричат най-общо „гривести“ (фиг. 2). Преобладава съответният цвят на пигментираната област и много по-малка площ заемат белите петна. Този тип оцветяване на космената покривка се среща при 299 броя от изследваните Каракачански кучета или при 41,5% от изследваната извадка. Цветът на пигментираната

Фиг. 1. Степени на проявление на зоните на депигментация спрямо пигментираните зони при шарената окраска при Каракачанското куче

Фиг. 2. Степени на проявление на зоните на депигментация спрямо пигментираните зони при гривестата окраска при Каракачанското куче

област може да варира в различни цветове, характерни за чистопородното Каракачанско куче – черно, сиво, с различни оттенъци и нюанси, рижо, с червено-кафяво пигментиране на видимите лигавици и ириса на очите, червено, с черна пигментация на лигавиците и тъмнокафяво оцветяване на ириса на очите, тигрово.

Нужно е да се отбележи, че при този тип оцветяване се наблюдава известна зависимост при разпределението на депигментираните зони, изразяващи се като бели петна в различните части на тялото. Най-честата локация на бели петна при гривестите кучета е в лицевата част на главата, шията, гърдите, долната част на корема, долната част на крайниците и върха на опашката. Когато депигментацията е много слабо проявена, белите петна са много малки, може и да липсват на някои от посочените места и тогава кучето може да създава илюзия за изцяло пигментирано. Задължително се проявяват зони на депигментация, изразяващи се с много малки по размери бели петна, най-често по пръстите или на гърдите. При Каракачанското куче не се наблюдават едноцветни екземпляри.

В зависимост от оцветяването на пигментираните петна на космената покривка и видимите лигавици при Каракачанското куче окраските може да се разделят в няколко големи групи.

1. Черно-бял цвят

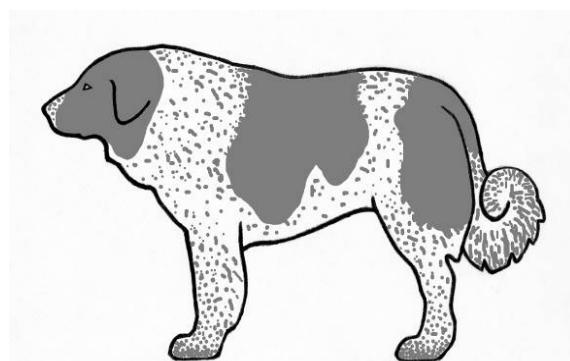
Без съмнение е най-разпространеният цвят сред изследваната популация. Среца се при 422 броя Каракачански кучета, включени в изследването, или при 58,6% от проучваната извадка от популацията. Това кореспондира с установените генетични зависимости, свързани с унаследяването на цвета при кучето – редица автори посочват, че черният цвят се унаследява доминантно (Седефчев, 2000; Мычко и Беленкий, 1998).

• Черно-бяла шарена (на петна) окраска

При тази окраска преобладава белият цвят, а петната, разположени по тялото, са черно

пигментирани. Тази окраска се среща при 241 броя от Каракачанските кучета, включени в проучването, или 57,1% от черно-белите кучета са на петна (шарени). Тази окраска съставлява 33,5% от цялата изследвана популация.

При голяма част от изследваните кучета се наблюдават малки черни петънца върху бялата основа, под формата на „пръски“, като при някои екземпляри този признак е много силно проявен (фиг. 3).

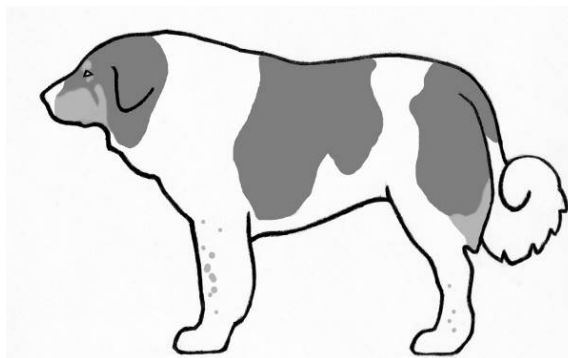
Фиг. 3. Проява на „пръски“ при черно-бялата окраска

При 79 броя (18,7% от всички черно-бели кучета) от включените черно-бели, шарени Каракачански кучета се наблюдава трети цвят в областта на лицевата част на главата. Когато е по-слабо проявен, третият цвят, най-често в различни нюанси на сивото или кафявото, се наблюдава под формата на подпал на лицето, представен с петна над очите, отстрани на муцуната и бузите. Поради характерната форма на петната над очите сред хората, занимаващи се с породата, са известни като „двойни очи“.

При шарените кучета с преобладаващите непигментирани, бели зони по тялото често е невъзможно проявлението на третия цвят в другите характерни за неговата локация места - долната част на крайниците, предната част на гърдите и долната

страна на опашката. Само когато са налице пигментирани петна в тези области, може да се забележи частична или пълна проява на третия цвят в зависимост от големината на пигментираните петна (фиг. 4).

Подобно трицветно оцветяване се среща и при други сходни породи. При овчарското куче от Босна и Херцеговина, известно като Торняк, този тип оцветяване е характерен признак на породата и е описан в признатия от FCI стандарт на тази порода (Динчев, 2001).

Фиг. 4. Проява на трети цвят в характерните локации при черно-бяла шарена окраска

При Средноазиатското овчарско куче, което много автори свързват с общ произход с Каракачанското куче в далечното минало, също се наблюдава трицветно оцветяване. В Узбекистан такива кучета са наричани „туркуз“. Според местно поверие трицветните кучета, наричани от местните „с четири очи“, не заспивали никога и пазели от зли сили имота на стопанина си. Трицветните, „четириочи“ кучета, според авторите, са били силно ценени и им е била приписвана митична сила (Мычко и Беленкий, 1998).

• Черно-бяла гривеста окраска

Среща се при 141 Каракачански кучета от проучваните или 42,8% от черно-белите и 25,1% от популацията.

При 40 кучета или при 9,4% от изследваните черно-бели Каракачански кучета и при 5,6% от изследваната популация се наблюдава проявяването на трети цвят, като при този тип оцветяване по-ясно може да се определи трицветността, тъй като преобладават пигментираните участъци по тялото на животното, непигментираните, бели участъци са по-малки по площ и проявата на третия цвят в специфичните за него места е по-ясно изразено. И тук третият цвят е представен като варианти на сивото и кафявото, с добре обособени зони на проявяване – муцуната, над очите, долната част на крайниците, предната част на гърдите и долната част на опашката.

2. Сиво-бял цвят

Това е вторият по разпространение цвят сред популацията Каракачански кучета. Среща се при 156 броя от изследваните животни или при 21,6% от популацията. Изключително богат на нюанси и оттенъци. Към тази група спадат различните вариации на сивото – от много тъмносиво до керемиденосиво оцветяване, като цветовете преливат. Пепеливото сиво или мишосивото не е характерно за породата. При сиво-бялото оцветяване се наблюдава зонално оцветяване на покривните косми, като се редуват по-светли с по-тъмни зони по дължината на влакното, като при върха косъмът винаги е по-тъмен, при някои екземпляри почти черен. При повечето чистопородни екземпляри от породата при пигментация на лицевата част на главата се наблюдава преливане към по-светъл цвят, за разлика от някои сходни породи, като Кавказката овчарка, Шарпланинеца, Леонбергер, при които пигментацията по лицевата част на главата е по-тъмна и се доближава до черно при сиво оцветяване на останалите пигментирани части на тялото. Този признак в киноложката литература се определя като „тъмна маска“ (Динчев, 2001; Мазовер, 1954).

• Сиво-бяла шарена (на петна) окраска

При тази окраска преобладава белият цвят по тялото на животното, а пигментираните петна са с различните нюанси на сивото. Среща се при 105 Каракачански кучета, включени в проучването, като това съставлява 67,3% от сиво-белите и 14,6% от цялата изследвана популация.

• Сиво-бяла гривеста окраска

При тази окраска разпределението на непигментираните бели петна спрямо преобладаващата пигментирана част на тялото е като при описания вариант при черно-бялата гривеста окраска. Среща се при 51 от Каракачанските кучета в проучването или при 32,6% от сиво-белите и при 7,1% от кучетата в изследваната извадка.

3. Рижобял цвят

Характерна форма на оцветяване за Каракачанското куче, при която пигментираните петна на тялото са в различни нюанси на жълто-червения цвят. Този цвят беше отчетен при 83 кучета от всички включени в изследването или при 11,5% от популацията. Задължително трябва да се отбележи, че при рижобелите екземпляри оцветяването на видимите лигавици – носна гъба, устна лигавица, клепачни ръбове, а също и ирис на очите, са пигментирани в жълто-кафяво.

• Рижобяла шарена (на петна) окраска

Среща се при 69,8% от рижобелите кучета и съставлява 8,1% от всички Каракачански кучета в проучването.

- **Рижобяла гривеста окраска**

Среща се при 30,1% от рижобелите екземпляри и при 3,4% от популацията.

4. Червено-бял цвят

Среща се при 38 от изследваните Каракачански кучета или при 5,3% от всички включени в проучването. Най-общо наречен "червено-бял", този цвят е представен от множество варианти – от наситено червено-кафяво до много бледокремаво, почти бяло. В настоящото проучване ние събрахме тези варианти на червения цвят в един поради общото оцветяване на видимите лигавици в черно, както и по тъмнокафявия ирис на очите, което да диференцира този вид оцветяване от рижобелия цвят при Каракачанското куче. Ние считаме, че този вид оцветяване по-скоро се доближава до сиво-белия цвят, отколкото до рижобелия, някои нюанси на червено-жълтия цвят дори може да се припокриват в тези две окраски, но при червено-белите Каракачански кучета носната гъба е черно пигментирана, както и устната лигавица и клепачният ръб, а ирисът на очите от своя страна е тъмнокафяв.

При някои екземпляри с много светлокремави петна може да се наблюдава сезонна промяна в интензивността на пигментацията на носната гъба и тя да придобие розов цвят в централната област. Устната лигавица и клепачният ръб обаче са пигментирани в черно. При тази окраска също се наблюдава зоналност в пигментацията на покривните косми, с редуване на по-светли и по-тъмни зони по дължината на влакното, като при по-тъмно пигментираните екземпляри, най-често в областта на холката, се наблюдава черна пигментация на върха на косъма. Поради наличието на черен пигмент при някои изследвани животни много ясно се наблюдава тъмно оцветяване както на клепачния ръб, така и на малка зона около очите, подобно на грим, по-тъмна пигментация в областта на муцуната и ръба на ушите, без обаче да се проявява така наречената „тъмна маска“.

- **Червено-бяла шарена (на петна) окраска**

Среща се при 42,1% от червено-белите Каракачански кучета или при 2,2% от популацията.

- **Червено-бяла гривеста окраска**

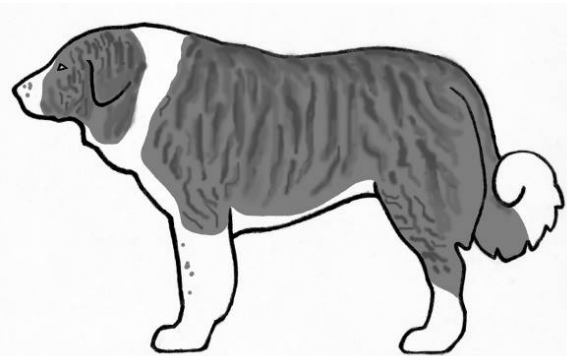
Среща се при 57,8% от червено-белите екземпляри или при 3,1% от популацията.

5. Тигров цвят

Този цвят е сравнително рядко разпространен сред популацията Каракачански кучета. Среща се при 16 от включените в проучването животни или при 2,3% от изследваната популация. Характеризира се с напречно разположени по-тъмни (до черни) ивици на по-светла основа. При по-тъмно оцветените екземпляри

основата е тъмносива, а при по-светлите – червеникава (фиг. 5).

Тигровото оцветяване сред популацията на Каракачанското куче в миналото е имало по-ясно изразена географска локалност, свързана с определени райони, от което и да е друго, разгледано до тук оцветяване, характерно за тази порода. Най-типичните представители с такова оцветяване произлизат от района на Разлог, Банско и Якоруда. Сред местното население е известно с наименованието „на прате“ („прате“ - от пръчки, на пръти). Муцуната почти винаги е по-тъмно пигментирана. Областта около очите и бузите е по-светла. Черно пигментирани са носната гъба, устната лигавица и клепачният ръб на очите.

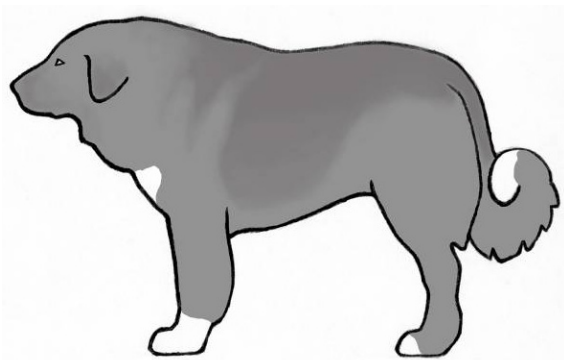
Фиг. 5. Тигров цвят при Каракачанското куче

6. Чапрачен цвят

Това е най-рядко срещаното оцветяване при чистопородното Каракачанско куче. Само 4 екземпляра от проучваните са с отговарящите особености на този цвят. Общо за изследваната извадка този цвят съставлява 0,5%.

При чапрачното оцветяване пигментираната област е по-голяма като площ върху тялото на кучето в сравнение с непигментираните бели петна, които са разположени по лицевата част на главата, на гърдите, в долната част на крайниците и корема и на върха на опашката. Пигментираната област е представена основно от два цвята – черен и червеникавокафяв, разпределени по определен начин. Черният цвят е локализиран в областта на гърба и обхваща тялото на кучето под формата на черно „седло“ или „плащ“. Черното седло е с ясно ограничени контури. Червеникавокафявият цвят обхваща останалата част от пигментираната област под „черното седло“ и се нарича „подплащник“. Достига до непигментираните бели участъци. Главата също е оцветена в червеникавокафяв цвят. Видимите лигавици – носна гъба, устна лигавица и клепачен ръб, също са пигментирани в черно. Тъмнокафяво е пигментиран ирисът на очите (фиг. 6).

Според Мычко и Беленкий (1998) тази окраска при Средноазиатската овчарка е нетипична и крайно нежелана, въпреки че се среща при някои екземпляри. Според авторите тази окраска се появила сред популацията на Средноазиатската овчарка като резултат от първоначалните кръстосвания с Източноевропейски овчарски кучета, интродуцирани в естествения ареал на разпространение на Средноазиатските овчарки като караулни служебни кучета. Авторите считат, че тази окраска при Средноазиатската овчарка, в комбинация с други признаци, като по-лека муцуна и глава и високо поставени уши, са сигурен критерий за кръстосване с източноевропейски или немски овчарски кучета.

Фиг. 6. Чапрачен цвят при Каракачанското куче

На този етап ние не разполагаме с данни тази окраска при Каракачанското куче да се дължи на евентуално кръстосване с други породи и я приемаме като типична, но изключително рядка за популацията.

ИЗВОДИ

Въз основа на извършения анализ върху систематизирането на различните типове оцветяване на космената покривка и различните окраски при Каракачанското куче може да бъдат направени следните изводи:

1. В изследваната извадка от чистопородни Каракачански кучета липсват екземпляри с едноцветна окраска – чисто бели или изцяло пигментирани. При всички изследвани животни (100%) окраската е представена от пигментирани в различен цветен нюанс петна и непигментирани, бели петна в различно съотношение между тях.
2. Най-широко разпространеният цвят сред изследваната популация на Каракачанското куче е черно-белият – 58,6%, общо за изследваната извадка.
3. Сиво-белият цвят се среща при 21,6% от изследваните Каракачански кучета, рижобелият цвят се среща при 11,5% от кучетата, червено-белите Каракачански кучета съставляват 5,3%, тигровото оцветяване е 2,3% от изследваната популация.
4. Чапрачното оцветяване е най-рядко срещаната окраска при Каракачанското куче – 0,6% от включените в проучването животни.

ЛИТЕРАТУРА

- Динчев, В., 2001. Световна енциклопедия на кучетата, София, издателство „Труд“.
- Мычко, Е., В. Беленкий, 1998. Среднеазиатская овчарка, Москва, издателство “Ипол”.
- Мазовер, А., 1954. Племенное дело в служебном собаководстве, Москва, ДОСААФ.
- Сedefчев, С., 2000. Българското куче – ничия порода. Моят приятел кучето.
- Sedefchev, A. and S. Sedefchev, 2007. Karakachan Dog. Preservation of the aboriginal guarding dog of Bulgaria. PADS, Newsletter 18.
- Турско-български речник, 1962. Наука и изкуство, София.

Рецензент – доц. д-р Петър Бацалов
E-mail: bazalov@abv.bg